

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับองค์กรของรัฐ : การจัดการความสมดุล
The relationship between temples and government sector
: balance management

วิลาสินี วัฒนมงคล

Wilasinee Wattanamongkhon

ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

Associate Judge Juvenile and Family Court, Samut Songkhram Province

พระมหาหมวิรินทร์ ปุริสุตตโม

Phramaha Maghavin Purisuttamo

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาววุฒิกสิตาราม

Phrapariyattidhamma of Watawutwikasitaram

Email: walasinee0401@gmail.com

วันที่รับบทความ (Received) : 5 สิงหาคม 2564

วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 สิงหาคม 2564

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 29 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นองค์กรของรัฐ ในบริบท 6 ด้าน เช่น ด้านการปกครอง โดยทางวัดต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบอื่นๆ ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติต้องให้ความร่วมมือและประสานงานเพื่อให้งานของคณะสงฆ์เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย สรุปลแล้ว เมื่อทั้งสององค์กรทำหน้าที่ของตนอย่างเต็มศักยภาพคือปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ไม่ก้าวก่าย แทรกแซง กิจการงาน และพร้อมให้ความร่วมมือระหว่างกันตามกรอบพระธรรมวินัยสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนกฎระเบียบต่างๆ ในสังคม เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์, วัด, องค์กรของรัฐ, การจัดการความสมดุล

ABSTRACT

The study of the relationship between temples and the National Office of Buddhism which is the government sector focuses on 6 dimensions of the relationship such as administration aspect that the temple could manage a system through Thai Sangha Government under the Sangha Act and regulations. The National Office of Buddhism has to cooperate and coordinate in order to make tranquility of monastery works. Therefore, two organizations could serve full potential of their duties and do not interfere Intervening as well as cooperative with each other based on the discipline of Thai Sangha Government under the Sangha Act and social regulations for sustainable of Buddhism.

Keywords: relationships, temple, government sector, balance management

1. บทนำ

โดยทั่วไป ความเข้าใจเกี่ยวกับวัดมีดังนี้ วัดเป็นองค์ประกอบหนึ่งของพระพุทธศาสนา วัดถือเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดเป็นแก่นและแกน เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ไปสู่ชุมชน จากอดีตวัดเป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วไปใช้เป็นสถานศึกษา อบรมให้มีความรู้ในด้านวิชาชีพ ตำราแพทย์แผนโบราณและศิลปกรรมแขนงต่างๆ เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นแหล่งสร้างเสริมจิตใจ ให้ประกอบคุณความดี อีกทั้งวัดยังเป็นศูนย์กลางการบริหาร และการปกครองรวมทั้งเป็นสถานสงเคราะห์ทางจิตใจแก่ประชาชน จะเห็นได้ว่าวัดเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดพระพุทธศาสนาตลอดมา

วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของสงฆ์และเป็นแหล่งเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยตรงแล้ว วัดยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่เป็นแหล่งรวมของกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ดังนั้น วัดจึงต้องมีการบริหารจัดการและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในหน้าที่ที่ถูกต้อง วัดที่มีการบริหารจัดการที่ดี ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นศูนย์กลางชุมชนย่อมเป็นที่พึงของชุมชนได้ แต่ทั้งนี้การบริหารจัดการดังกล่าววัดจำเป็นต้องดำเนินไปตามกฎระเบียบของคณะสงฆ์และองค์กรของรัฐ เพื่อให้การบริหารจัดการและการดำเนินการในการเผยแผ่ในด้านต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน วัดจึงอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และองค์กรของรัฐอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สำหรับในปัจจุบันบทบาทหรือภาพลักษณ์ของวัดและพระสงฆ์บางแห่งที่ปรากฏต่อสังคมไทย ทำให้เกิดข้อกังขา ระวัง สงสัย เกิดวิกฤตศรัทธาขึ้น ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการพัฒนาตนเองของวัดที่ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ อีกประการหนึ่งภาพลักษณ์ของวัดในปัจจุบัน ถูกมองว่าเป็นพุทธพาณิชย์ เป็นแหล่งกอบโกยผลประโยชน์ของพระหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตลอดจนการบริหารจัดการและการปกครองของพระยังด้อยประสิทธิภาพ อีกทั้งชุมชนบางแห่งที่อยู่รอบวัด เป็นแหล่งอบายมุขมั่วสุมสิ่งผิดกฎหมาย ฯลฯ ทำให้พุทธศาสนิกชนมีความศรัทธาต่อวัดและพระสงฆ์ลดลง

ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับองค์กรรัฐในฐานะที่วัดเป็น ศาสนสถานหนึ่งที่มีการบริหารจัดการภายในและต้องเชื่อมโยงกับแนวนโยบายของรัฐอย่างสมดุลนั้นเป็นอย่างไร ผู้เขียนจึงจักได้แสดงเนื้อหาเป็นลำดับไป

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับองค์กรของรัฐ

องค์ประกอบทางศาสนาอันประกอบด้วย ศาสดา ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนบุคคล และศาสนพิธี วัดจึงเป็นสถานที่รวมขององค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมา ขณะเดียวกันวัดก็ต้องมีการบริหารจัดการภายในวัด และมีความสัมพันธ์กับหน่วยงานรัฐ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์หรือการปกครองคณะสงฆ์เป็น การปกครองตามพระธรรมวินัยและใช้กฎหมายหรืออำนาจรัฐเป็นหลักสนับสนุน คราวใดเมื่อเกิดความไม่เรียบร้อยขึ้นในคณะสงฆ์จนเป็นเหตุขัดข้องและจำเป็นต้องพึ่งรัฐจึงได้อาศัยอำนาจรัฐมาช่วยจัดการแก้ปัญหา เหตุที่รัฐเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนวัดหรือคณะสงฆ์นั้นเริ่มตั้งแต่ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ ในชมพูทวีป ซึ่งในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชพระองค์มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ทรงอุปถัมภ์โดยให้มีการทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 3 และยังส่งพระธรรมทูต 9 สาย ออกไปประกาศพระพุทธศาสนาไปยังดินแดนต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกับชมพูทวีปต่อมาได้

ขยายตัวยังประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ จึงทำให้พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายไปทั่วโลก ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้รัฐเข้ามามีส่วนในการสนับสนุนทั้งการเผยแผ่ การบริหารจัดการคณะสงฆ์ เพื่อให้การสืบทอดพระพุทธศาสนา และการเผยแผ่ไปในทิศทางเดียวกันอย่างมีแบบแผน

รูปแบบหรือแบบแผนในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือของกษัตริย์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา มีการสืบทอดธรรมเนียมดังกล่าว เมื่อพระพุทธศาสนาได้เริ่มแผ่ขยาย เข้ามาในประเทศไทยนับตั้งแต่สมัยล้านนา สุโขทัย อยุธยา กระทั่งในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงถวายอำนาจรัฐช่วยจัดระบบการปกครองขึ้นเป็นครั้งแรก ด้วยการที่ทรงตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทร์ศก 121 ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484 โดยยกเลิกฉบับแรกนั้นก็เพื่อจัดระบบการปกครองคณะสงฆ์ใหม่ให้มีรูปแบบคล้ายกับการปกครองของฝ่ายอาณาจักร ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 9 ได้ทรงตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้ตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ถือว่า เป็นรูปแบบการปกครองคณะสงฆ์ และเป็นหลักจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ด้วยและแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134/ตอนที่ 12 ก/หน้า 41-51, มกราคม 2560) และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135/ตอนที่ 50 ก/หน้า 1-4, กรกฎาคม 2561) และได้มีการกำหนดให้ เถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่งมีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดแย้งกับกฎหมาย และพระธรรมวินัย (เฉลิมพล โสมอินทร์, ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2546), หน้า 225-255) ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น วัดจึงต้องมีความสัมพันธ์กับองค์กรของรัฐ ซึ่งมีความสัมพันธ์สืบทอดกันมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดยังเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นผู้นำด้านจิตใจของคนในสังคม คำขูให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการบริหารจัดการที่เหมาะสม

1. วัดและองค์ประกอบของวัด

วัดในบทความนี้หมายถึง วัดในพระพุทธศาสนา คือ ศาสนสถานทางศาสนา ซึ่งปกติจะมีเสนาสนะและอาคาร ถาวรวัตถุต่าง ๆ เป็นที่พำนักอาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อศึกษาปฏิบัติ พระธรรมวินัย รวมทั้งเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจหรือศาสนพิธีต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางของการบริหารจัดการศึกษาและทางสังคม วัด อาวาส หรือ อาราม คือคำเรียก ศาสนสถานของศาสนาพุทธในประเทศไทย เป็นที่อยู่ของภิกษุ และประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน ภายในวัดมีวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เมารุ ซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสมาธิ ฯลฯ

วัดโดยส่วนใหญ่ नियมแบ่งเขตภายในวัดออกเป็นสองส่วนคือ พุทธาวาส สังฆาวาส ในส่วนพุทธาวาสจะเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่วนสังฆาวาส จะเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับภิกษุสามเณรจำพรรษา และในปัจจุบันแทบทุกวัดจะเพิ่มส่วน ฌาปนสถานเข้าไปด้วย เพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบพิธีทางศาสนาของชุมชน เช่น การฌาปนกิจศพ โดยในอดีตส่วนนี้จะเป็นป่าช้าซึ่งอยู่ติดหรือใกล้วัด ตามธรรมเนียมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มฌาปนสถานในวัดพุทธศาสนาในประเทศไทยจะตั้งอยู่บนพื้นที่เป็นป่าช้าเดิม วัดในประเทศไทย ตามสถิติข้อมูลของกรมการศาสนามีวัดซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา จำนวนทั้งสิ้น 32,710 วัด โดยไม่ได้กล่าวถึงจำนวนสำนักสงฆ์

วัดตามมาตรา 31 แห่งพระบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มีสองอย่างคือ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และสำนักสงฆ์ และมาตรา 32 กล่าวว่า “การสร้าง การตั้ง การรวม การย้าย การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา ให้เป็นตามวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่ง

กฎกระทรวง ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2507) ที่อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้บัญญัติถึงการสร้างวัด การตั้งวัด การรวมวัด การย้ายวัด การยุบเลิกวัด และการขอรับพระราชทานวิสุงคามสีมา โดยไม่ได้กล่าวถึงการสร้างสำนักสงฆ์ ดังนั้น สำนักสงฆ์ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศไทยย่อมเป็นการใช้เรียกชื่อพ้องเป็นเพียงที่พิกสงฆ์ คือ เป็นที่พำนักของพระภิกษุที่ไม่ได้ขออนุญาตสร้างวัดและตั้งวัดเพราะสำนักสงฆ์ ตามมาตรา 31 นั้น อาจแปลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายคือ วัดที่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งกล่าวได้ว่า ที่พิกสงฆ์นั้นไม่มีสิทธิทางกฎหมายย่อมไม่ได้รับการคุ้มครอง เนื่องจากมิได้เป็นทั้งวัดและสำนักสงฆ์ จึงไม่ได้อยู่ในการปกครองของคณะสงฆ์และของรัฐ ทำให้อาจเกิดปัญหาข้อพิพาทได้ สร้างความสับสนให้กับสังคม ทำให้ภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาเสียหายได้

นอกจากนี้วัดยังมีสถานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ที่ประกอบด้วยสังฆาริหาริทรัพย์และอสังฆาริหาริทรัพย์ที่เรียกว่าศาสนสมบัติของวัด ปัจจุบันวัดอยู่ภายใต้ แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และภายใต้ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ ด้วย การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันต้องใช้ความรู้ ความสามารถในการดูแลศาสนสมบัติต่าง ๆ ของวัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งด้านศาสนาและรายได้ของวัด รวมทั้งการปกครองดูแลสงฆ์ และคฤหัสถ์ที่พำนักอาศัยอยู่ในวัด ซึ่งการบริหารจัดการภายในวัดผู้ที่มีบทบาทดังกล่าวคือ

เจ้าอาวาส เป็นทั้งผู้ปกครองของวัด ตามมาตรา 37 (2) และเป็นผู้แทนวัดตามมาตรา 31 (3) ทั้งมีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญา อีกทั้งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และกฎหมายอื่น ๆ ตำแหน่งเจ้าอาวาส จึงเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญยิ่ง หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของเจ้าอาวาสคือ บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี ตามมาตรา 37 (1) ดังนั้นเจ้าอาวาสนอกจากจะศึกษาทางธรรมแล้ว จึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวข้อกฎหมายถ้าหากขาดความรู้ความเข้าใจ การศึกษาทางโลกแล้ว อาจทำให้เกิดผลกระทบในเชิงลบ เช่น หากมีการทำนิติกรรมสัญญา ซึ่งอาจส่งผลถึงการมอบอำนาจให้บุคคลอื่น จะเข้ามามีส่วนในการบริหารจัดการได้ ถ้ามีการบริหารจัดการที่ผิดพลาดเกิดความเสียหาย หรือจัดประโยชน์แทนวัดโดยมิชอบ อาจจะได้รู้เท่าไม่ถึงการ ถือว่ามีความผิดตามกฎหมาย ซึ่งเจ้าอาวาสอาจมีความผิดด้วยในฐานะเป็นเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบด้วย

นอกจากเจ้าอาวาสที่เป็นผู้ปกครองวัดแล้ว ยังมีตำแหน่งรองเจ้าอาวาสและผู้ช่วยเจ้าอาวาส เป็นตำแหน่งที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ เพื่อเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสในการปฏิบัติหน้าที่ในกิจการต่าง ๆ ในวัด และยังมีไวยาวัจกร ซึ่งเป็นผู้ช่วยเหลือรับใช้พระสงฆ์ ทำกิจธุระแทนพระสงฆ์ ไวยาวัจกร นั้นมาจากคฤหัสถ์ได้รับการแต่งตั้ง ให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัต และมีอำนาจหน้าที่ดูแลรักษาจัดการทรัพย์สินของวัดได้ตามที่เจ้าอาวาสมอบหมาย เป็นหนังสือ และกำหนดให้ไวยาวัจกรเป็นเจ้าพนักงานตามกฎหมาย การแต่งตั้งไวยาวัจกรเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาส วัดหนึ่งอาจมีไวยาวัจกรหลายคน ความเป็นไวยาวัจกรสิ้นสุดลงเมื่อเจ้าอาวาสผู้แต่งตั้งให้ออกหรือเจ้าอาวาสผู้แต่งตั้งพ้นจากความเป็นเจ้าอาวาส เช่น ลาสิกขาบท มรณภาพ

2. บทบาทของวัด

จากการให้สัมภาษณ์ของพระธรรมกิตติเมธี (เกษม สัตยญโต) (พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สัตยญโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, สัมภาษณ์เมื่อเดือนกันยายน 2561) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เจ้าคณะภาค 16-17-18 และประธานศูนย์พิทักษ์พระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย ได้กล่าวว่า วัดมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยความสัมพันธ์ระหว่างวัดและศาสนสถานกับชุมชนโดยรอบนั้นถูกเชื่อมโยงไว้ด้วยกิจกรรมต่าง ๆ และจะต้องพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของวัดใน 6 ด้าน คือ

1) การปกครอง เจ้าอาวาสดำเนินการสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยดีงาม เพื่อให้พระภิกษุสามเณรที่อยู่วัดหรือในปกครองปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง ประกาศของมหาเถรสมาคมหรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช

2) การศาสนศึกษา เป็นการส่งเสริมภารกิจด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม ของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญซึ่งครอบคลุมถึง การที่พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นครูสอนและดำเนินการต่าง ๆ นอกจากนี้ยังรวมถึงการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น มอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรที่สอบไล่ได้ และการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นต้น

3) การเผยแผ่ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงหลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ผ่านวิธีการต่าง ๆ เช่น การเทศนา การปาฐกถา ในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ และการเผยแผ่ด้วยสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุทัศน์ รวมทั้งการจัดโครงการต่าง ๆ เช่น การจัดโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน หรือการจัดส่งพระภิกษุไปสอนศีลธรรมแก่นักเรียนตามโรงเรียนต่าง ๆ

4) การสาธารณูปการ เป็นการจัดการศาสนสมบัติ ซึ่งมีเจ้าอาวาสเป็นผู้รับผิดชอบดูแล รักษาให้เป็นไปตามกฎหมายพระธรรมวินัยหรือมติมหาเถรสมาคม โดยคำนึงถึงการสร้างสิ่งที่เป็น รักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วไว้และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้

5) การศึกษาสงเคราะห์ เป็นการดำเนินการจัดการศึกษาที่เน้นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอนของศาสนา เพื่อให้สามารถดำรงตนและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยมีความมุ่งหมาย 4 ลักษณะคือ

(1) การจัดการศึกษาเป็นโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ โดยมุ่งให้พระภิกษุ สามเณรและนักเรียนได้รับศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม ประกอบด้วย โรงเรียนราษฎร์ การกุศลของวัด ศูนย์การเรียนรู้ศีลธรรมในวัด (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์เดิมหรือวัดหยุดอื่น ๆ) ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด วิทยาลัยและมหาวิทยาลัยสงฆ์

(2) การสงเคราะห์เด็กและประชาชนได้รับการศึกษาในสถานศึกษาของรัฐหรือเอกชนตามแผนการศึกษาแห่งชาติเช่น การสร้างสถานศึกษาในบริเวณวัดหรือให้ใช้ หรือให้เช่าที่ดินวัด เป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

(3) การสอนศีลธรรมแก่นักเรียนและนักศึกษาในระบบโรงเรียนตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เช่นการสอนธรรมศึกษา การสอนศีลธรรมหน่วยงานพระธรรมทูต เป็นต้น

(4) การสงเคราะห์เกื้อกูลแก่การศึกษา สถาบันการศึกษาหรือบุคลากรทางการศึกษาเช่น มอบทุนและมอบอุปกรณ์การศึกษา เป็นต้น

6) การสาธารณสงเคราะห์ เป็นการช่วยเหลือสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น สงเคราะห์พระภิกษุ สามเณรและวัดที่ประสบภัยและขาดแคลน การให้วัดเป็นสถานที่ประกอบกรกุศลเกี่ยวกับ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เช่น การเผาศพ เป็นต้น การให้วัดเป็นสถานที่จัดฝึกอบรมประชาชนด้านอาชีพต่าง ๆ การสงเคราะห์ผู้ป่วยโรคร้าย หรือผู้ยากไร้ การจัดให้มีโรงพยาบาล การให้ความรู้ข่าวสารแก่ชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น การสาธารณสุขมูลฐาน เป็นต้น

ในการพัฒนาทั้ง 6 ด้านนั้น วัดจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับแนวทางขององค์กรรัฐ ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในกิจกรรมดังกล่าว

3. องค์กรรัฐที่เกี่ยวข้องกับวัดและคณะสงฆ์

จากบทบาทของวัดข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัดมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ หลายองค์กรด้วยกัน เช่นในการจัดการศึกษาของพระภิกษุ สามเณร นั้นก็จำเป็นต้องให้มีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ และการสาธารณสุขแห่งชาติแก่ผู้ยากไร้ ก็มีความเกี่ยวข้องกับกับกระทรวงกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น ในบทความนี้จะกล่าวถึงองค์กรรัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัดโดยตรง คือ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) เป็นหน่วยงานที่ไม่สังกัดกระทรวงใด แต่มีฐานะเป็นหน่วยงานราชการของรัฐระดับกรม ขึ้นตรงต่อการบังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรี

1. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ความเป็นมาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้น ตามประวัติและพัฒนาการโดยลำดับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา มีราชบัณฑิตเป็นผู้รับมอบหมายภารกิจด้านศาสนา จนมาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีหน่วยงาน 3 หน่วยงานคือ กรมธรรมการ กรมสังฆการีและกรมราชบัณฑิต ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้มีการรวมกรมธรรมการ กรมสังฆการี กรมพยาบาล กรมพิพิธภัณฑสถานและกรมศึกษาธิการเป็นกระทรวงธรรมการ ดังนั้นกล่าวได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมา กรมการศาสนาและการศึกษา จะดำเนินควบคู่กันมาโดยตลอด ซึ่งในอดีตนั้นงานด้านการศาสนา จะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ “กระทรวงธรรมการ” ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2484 ได้มีการประกาศพระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวงกรม จึงเปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงศึกษาธิการ และมีการจัดตั้งกรมศาสนาขึ้นจนกระทั่งปี พ.ศ. 2545 วันที่ 3 ตุลาคมได้มีการปรับปรุงโครงสร้าง กระทรวงทบวงกรมอีกครั้งหนึ่ง จึงมีการแบ่งส่วนราชการของกรมการศาสนาเดิมออกเป็น 2 ส่วนคือ กรมการศาสนา สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีตั้งปรากฏอยู่ทุกวันนี้ เป็นหน่วยงานที่ไม่ได้สังกัดกระทรวง ทบวงใด

2. หน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 หมวดที่ 2 มาตรา 13 “ให้ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการมหาเถรสมาคมโดยตำแหน่ง และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม” กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พ.ศ.2549 (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123/ตอนที่ 25 ก/หน้า 11, มีนาคม 2549) ได้ปรับปรุงการแบ่งส่วนราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ข้อ 2 “ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีภารกิจเกี่ยวกับการดำเนินงานสนองงานคณะสงฆ์และรัฐ โดยการดำเนินงาน ส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนา ให้การอุปถัมภ์ ค้ำครอง และส่งเสริมพัฒนางานพระพุทธศาสนา ดูแล รักษา จัดการศาสนสมบัติ พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งให้การสนับสนุน ส่งเสริมพัฒนาบุคลากรทางศาสนา โดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(2) รับสนองงาน ประสานงาน และถวายการสนับสนุนกิจการ และการบริหารการปกครองคณะสงฆ์

(3) เสนอแนวทางการกำหนดนโยบาย และมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

(4) ส่งเสริม ดูแล รักษา และทำนุบำรุงศาสนสถาน และศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

(5) ดูแล รักษา และจัดการวัดร้างและศาสนสมบัติกลาง

(6) พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

(7) ทำนุบำรุงพุทธศาสนศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

(8) ปฏิบัติการอันใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่นายกรัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

3. การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างวัดและองค์กรของรัฐ

จากการให้สัมภาษณ์ของนายสมเกียรติ ฐนตรี (สมเกียรติ ฐนตรี, รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สัมภาษณ์เมื่อเดือนกันยายน 2561) รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กล่าวว่า “ปัจจุบันวัดและศาสนสถานหลายแห่งมีบทบาทมากขึ้นในสังคมไทย เป็นทั้งสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาและเป็นแหล่งเรียนรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น หลักธรรมคำสอน ประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ตำราแพทย์แผนไทยและรวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนทั่วไปอีกด้วย ฉะนั้นการพัฒนาวัดให้มีศักยภาพในการดำเนินกิจการดังกล่าว จำเป็นต้องบูรณาการระหว่างองค์กรของรัฐที่เกี่ยวข้องและการจัดการของคณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติในฐานะเป็นหน่วยของรัฐที่คอยประสานงานระหว่างวัดกับรัฐ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนบทบาทของวัดทั้ง 6 ด้านดังนี้

(1) ด้านการปกครอง รับสนองงานด้านการปกครองคณะสงฆ์ ของสมเด็จพระสังฆราช มหาเถรสมาคม และเจ้าคณะพระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ให้เป็นไปด้วยความรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสานเจ้าคณะพระสังฆาธิการและสนองงานเพื่อให้มีการตรวจเยี่ยม ถวายความรู้ ในการบริหารกิจการของวัดและการปกครองภายในวัดให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถึงมส่งเสริม สนับสนุน และประสานงาน เพื่อพัฒนาพระสังฆาธิการให้มีวุฒิการศึกษาและทักษะในการบริหารจัดการวัดให้มากยิ่งขึ้น โดยประสานมหาวิทยาลัยสงฆ์จัดหลักสูตรการเรียนการสอนที่เหมาะสม ส่งเสริมให้วัดต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนในการเสริมสร้างความมั่นคงของวัด ชุมชน และพระพุทธศาสนา โดยใช้กิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ขัดกับหลักของพระพุทธศาสนาและสมณวิสัยเป็นสื่อ เช่น การออกเยี่ยมประชาชนโดยรอบวัด การเป็นแกนนำในการสร้างสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ

(2) ศาสนศึกษา สนับสนุนให้วัดที่มีความพร้อมหรือสามารถให้จัดตั้งโรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนาให้มากยิ่งขึ้น จัดให้มีการยกย่องส่งเสริมวัดที่มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น บริจาคเงินช่วยเหลือสร้างอาคาร อุปกรณ์การเรียนการสอน ทุนการศึกษาแก่นักเรียน โดยประกาศยกย่องเชิดชูเกียรติตามความเหมาะสม

(3) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งเสริมและสนับสนุนพระธรรมทูตที่ปฏิบัติศาสนกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ ด้วยวิธีการและรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้วัดที่มีความพร้อมและสามารถจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมให้มากยิ่งขึ้น

(4) การศึกษาสงเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือและให้มีการปฏิบัติการศึกษาให้ช่วยเหลือที่รวดเร็ว ทันเหตุการณ์ ประสานคณะสงฆ์ในการสร้างเครือข่ายให้ความช่วยเหลือให้ครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งประสานงานกับคณะสงฆ์ในการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือวัด ชุมชน และประชาชน โดยหลักการให้วัดและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ เป็นต้นแบบและเป็นที่พักของวัดและชุมชนอื่น

(5) การสาธารณูปการ ส่งเสริมให้มีการจัดทำแผนที่วัด โดยให้มีการแบ่งแยกเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และเขตต่าง ๆ เช่น เขตอภัยทาน ภายในวัด ให้ชัดเจนเป็นสัดส่วน ตามความเหมาะสมของวัดนั้น ๆ ส่งเสริมให้วัดเป็นสถานที่สะอาด สงบ ร่มรื่น และร่มเย็น เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชน และเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสงบสุขของจิต สนับสนุนให้วัดเป็นศูนย์รวมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่วัดและชุมชนโดยรอบ ส่งเสริมและถวายเป็นการอุปถัมภ์ให้วัดมีเสนาสนะที่มั่นคง แข็งแรง สวยงาม ประหยัดและปรับภูมิทัศน์ให้เหมาะสม ปราศจากมลพิษ

(6) การสาธารณสมบัติ จัดระบบการจัดเก็บรายได้ตามระเบียบให้สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เร่งรัดให้มีการจัดประโยชน์ที่ศาสนสมบัติกลางให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส รวมทั้งจัดให้มีระบบการตรวจสอบเพื่อการปรับแผนการดำเนินการเป็นระยะ

ดังนั้น การบริหารจัดการระหว่างวัดและองค์กรรัฐ ต้องทำงานด้วยการบูรณาการ เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รัฐจึงต้องดูแล อุปถัมภ์ เอาใจใส่วัด เพื่อให้วัดมีศักยภาพในการดำเนินการสู่ความสำเร็จทั้ง 6 ด้านโดยสมบูรณ์ อีกทั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (พศ.) และมีภารกิจในการสนองงาน ประสานงาน และถวายเป็นการสนับสนุนมหาเถรสมาคม (มส.) เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. การจัดการความสมดุลระหว่างวัดและรัฐ

1. ความสมดุลระหว่างวัดกับองค์กรของรัฐในบริบทพุทธกาล

ความสัมพันธ์ระหว่างวัดหรือพระพุทธศาสนากับรัฐนั้นมีความแต่สมัยพุทธกาล ไม่ว่ารัฐจะมีรูปแบบการปกครองแบบใดก็ตาม จะมีธรรมเนียมแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับรัฐ ซึ่งรัฐมีหน้าที่อุปถัมภ์บำรุงวัด (พระสงฆ์และพุทธศาสนา) แต่ไม่อาจกล่าวได้โดยตรง เพราะพระพุทธเจ้าไม่ได้บัญญัติเกี่ยวกับอำนาจรัฐหรือความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับรัฐไว้โดยตรง เนื่องจากศาสนาของพระพุทธเจ้าเป็นไปเพื่อความหลุดพ้น และธรรมะของพระองค์นั้นเป็นการส่งเสริมให้การบริหารรัฐเป็นไปด้วยความเรียบง่าย สงบเรียบร้อย การปกครองคณะสงฆ์ยุคต้น ๆ พระพุทธเจ้าทรงกระทำด้วยพระองค์เองทุกอย่าง ต่อมาได้มีการแบ่งเบาภาระให้พระสาวกช่วยกันทำบ้างและเพื่อเป็นการที่จะรับช่วงงานจากพระองค์ จนกระทั่งใกล้ปรินิพพานพระองค์ทรงมอบความเป็นใหญ่ ให้หมู่พระสงฆ์สาวก และเมื่อพระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งภิกษุและภิกษุณีออกไปเผยแผ่ศาสนาในทวีปต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้นทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับรัฐเริ่มขึ้นตามบริบทของสังคมในแต่ละยุคสมัย

2. ความสมดุลระหว่างวัดกับรัฐในบริบทสังคมปัจจุบัน

ในบริบทสังคมปัจจุบันที่เรียกว่า เป็นยุคโลกาภิวัตน์ เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทาง ด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การบริหารจัดการในด้านต่าง ๆ ของวัด เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะสามารถทำให้คนในสังคมเกิดจิตศรัทธาในบวรพุทธศาสนาได้ องค์กรของรัฐที่มีบทบาทสำคัญที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้วัดสามารถดำเนินการในภารกิจต่าง ๆ ได้สำเร็จคือสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรี มีอำนาจหน้าที่หรือภารกิจสำคัญ ในการขับเคลื่อนประสานนโยบายของรัฐบาลและคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมและวัด ให้เป็นไปในทางทิศทางเดียวกัน เกื้อกูลและส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยดำเนินการตามแนวปฏิบัติหรือกรอบการพัฒนา 6 ด้านดังที่กล่าวมา ทั้งวัดและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีการบูรณาการงานทั้ง 6 ด้านและนำไปปฏิบัติตามภารกิจที่ตนได้รับ ให้สมบูรณ์ เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้มากที่สุด ในการจัดการสมดุลระหว่างวัดกับองค์กรรัฐนั้น นายสมเกียรติ ังศรี (สมเกียรติ ังศรี, รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สัมภาษณ์เมื่อเดือนกันยายน 2561) ได้ให้ความเห็นต่อเรื่องนี้ว่า “ทางด้านสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นพยายามเป็นองค์กรกลางที่คอยสนับสนุน ส่งเสริม อำนวยความสะดวก ประสานงาน ถวายเป็นความรู้ ถวายคำแนะนำที่ถูกต้องและลดแรงกดดัน หรือการปะทะกันระหว่างวัดกับรัฐ ในกรณีที่ว่าวัดกับองค์กรรัฐที่มีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกัน” ส่วนพระธรรมกิตติเมธี (เกษม สัจญญาโต) (พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สัจญญาโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, สัมภาษณ์เมื่อเดือนกันยายน 2561) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร ให้ความเห็นว่า “แม้ว่าการปฏิบัติงานนั้น ไม่ได้สมบูรณ์แบบทุกประการ

แต่นับได้ว่าดีกว่าเมื่อยุคก่อนที่มีความชัดเจน รวดเร็วและกำลังพัฒนาไปในทิศทางที่ดี การปฏิบัติภารกิจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนารวมทั้งองค์กรรัฐที่สัมพันธ์กับวัดนั้นอยู่ในระดับที่พอใจ และยังเห็นว่าองค์กรรัฐนั้นไม่ได้เข้ามาก้าวก่ายการบริหารงานของวัด” ดังนั้น การรับฟังทัศนะของทั้งตัวแทนวัดและองค์กรรัฐทั้งสองฝ่ายต่างได้แสดงทัศนะที่มีความสอดคล้องกันที่ว่า การจัดการสมคูลนั้นอยู่ในระดับที่ทั้งสองฝ่ายพอใจ โดยวัดก็พยายามปรับปรุงพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย ส่วนองค์กรของรัฐ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ก็ได้พยายามสนับสนุนและให้ความร่วมมือกับคณะสงฆ์ในการพัฒนาองค์กรพระสงฆ์ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และมีคุณค่าต่อสังคม

5. บทสรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เข้าใจได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับองค์กรของรัฐ ซึ่งในที่นี้หมายถึงสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่ในบริบท 6 ด้าน เช่น ด้านการปกครอง ทางวัดจำเป็นต้องบริหารจัดการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และระเบียบอื่นๆ ส่วนสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติก็ต้องให้ความร่วมมือและประสานงานเพื่อให้งานของคณะสงฆ์เกิดความเรียบร้อยเรียบร้อย ดังนั้น หากวัดและองค์กรรัฐได้บริหารจัดการร่วมกันตามระเบียบกฎหมายที่มีอยู่ย่อมทำให้เกิดความสมคูลได้ ดังรายละเอียดในตารางข้างล่างนี้

บทบาท 6 ด้าน	วัด	องค์กรของรัฐ	ความสมคูล
1. การปกครอง	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสอดส่องดูแลรักษาความเรียบร้อยตั้งามให้พระภิกษุสามเณรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและกฎหมายต่างๆ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติสนับสนุนงบประมาณ กำหนดอัตราผู้บริหารและอบรมพัฒนา	ส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติของพระภิกษุสามเณรและบริหารจัดการคณะสงฆ์ร่วมกับมหาเถรสมาคม ตามกฎหมาย
2. ศาสนศึกษา	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรม-บาลี และแผนกสามัญ	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สนับสนุนการศึกษา ภาษาบาลี นักธรรม ธรรมศึกษา ด้วยงบประมาณที่จัดให้แต่ละวัดอย่างเพียงพอ	ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ภาษาบาลี และนักธรรม ธรรมศึกษา ร่วมกับสำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง และสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง
3. เผยแผ่พระพุทธศาสนา	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้ประชาชนรู้หลักธรรมคำสอนและนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมพระนักเทศน์และนักเผยแผ่ด้วยงบประมาณให้คณะสงฆ์จัดโครงการอบรมสัมมนา	ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดพระธรรมทูตในประเทศ และต่างประเทศจนทำให้เกิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังนานาประเทศ

4. การศึกษา สงเคราะห์	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง บริหารจัดการและ รักษาศาสนสมบัติให้เป็นไป ตามพระธรรมวินัยและ กฎหมาย	ส ำ นั ก ง ำ น พ ระ พุ ท ธ ศ า ส น า แห่งชาติร่วมกับคณะ สงฆ์ จัดให้มีโรงเรียน ทางเลือก เช่น โรงเรียน ปริยัติธรรมสามัญ โรงเรียนการกุศลต่างๆ	ส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีการร่วมมือกัน ระหว่างวัด บ้าน ชุมชน และหน่วยงาน ราชการ บริหารจัดการ โรงเรียนดังกล่าวให้มี คุณภาพ
5. การ สาธารณูปการ	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง ปลุกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็ก และ เยาวชนให้มีความรู้ความ เข้าใจหลักธรรมคำสอนของ ศาสนา	ส ำ นั ก ง ำ น พ ระ พุ ท ธ ศ า ส น า แห่งชาติ ประสานงาน ให้ คณะสงฆ์ ได้ มี บทบาท ในการ สาธารณูปการต่าง ๆ เช่น ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาสามชายแดน ภายใต้ เป็นต้น	ส่งเสริมและสนับสนุน ให้มีงบประมาณ บางส่วนที่สำนักงาน พระพุทธศาสนา แห่งชาติ โดยมี พระภิกษุสงฆ์ร่วมกัน บริหารจัดการสำหรับ กรณีฉุกเฉิน เช่น กรณี ช่วยเหลือวัดใน 3 ชายแดนภาคใต้
6. การสาธารณ สมบัติ	เจ้าอาวาสและผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง ช่วยเหลือสังคมใน รูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดพระ ธรรมวินัย ใช้วัดเป็นสถานที่ จัดฝึกอบรมวิชาชีพต่าง ๆ	ส ำ นั ก ง ำ น พ ระ พุ ท ธ ศ า ส น า แห่งชาติ จัดสรร งบประมาณเพื่อการ บริหารจัดการวัด เช่น การยกวัดราษฎร์ เป็น วัดหลวง ยกสำนักสงฆ์ เป็น วัด ส่ง เสริม งบประมาณเพื่อดูแล รักษา ซ่อม	ส่งเสริมและสนับสนุน ให้ใช้พื้นที่วัดให้เป็น ประโยชน์และอบรม พัฒนาพระภิกษุสงฆ์ให้ เข้าใจในการดูแล โบราณสถาน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด ความสมดุลระหว่างวัดกับองค์กรของรัฐ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนา
แห่งชาตินั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อทั้งสององค์กรต่างทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มตามศักยภาพ คือต่างฝ่ายต่าง
ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด ไม่ก้าวก่าย แทรกแซง กิจการงาน ซึ่งกันและกัน แต่พร้อมให้ความร่วมมือกัน ใน
กรอบของพระธรรมวินัยสงฆ์ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนกฎระเบียบต่างๆ ในสังคม เพื่อบรรลุ
เป้าหมายคือความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนานั่นเอง

บรรณานุกรม

หนังสือ

เฉลิมพล โสมอินทร์. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาและการปกครองของคณะสงฆ์ไทย. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์สุทรไพศาล, 2546.

ราชกิจจานุเบกษา

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 123/ตอนที่ 25 ก/หน้า 11, มีนาคม 2549.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134/ตอนที่ 12 ก/หน้า 41-51, มกราคม 2560.

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135/ตอนที่ 50 ก/หน้า 1-4, กรกฎาคม 2561.

สัมภาษณ์

พระธรรมกิตติเมธี (เกษม สณฺญโต), ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร, สัมภาษณ์
เมื่อเดือนกันยายน 2561.

สมเกียรติ ธงศรี, รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สัมภาษณ์เมื่อเดือนกันยายน 2561.